

Δόξα Θεού και λύτρωση ανθρώπου στο κατά Ιωάννην ευαγγέλιο

1. Εισαγωγικά

Όσοι έχουν μελετήσει το κατά Ιωάννην ευαγγέλιο ή το έχουν ακούσει απαγγελλόμενο¹, έχουν διαπιστώσει ότι η δόξα του Θεού διατρέχει ολόκληρο το ευαγγέλιο· και φαίνεται δε καθαρότερα στη φανέρωση της δικαιοσύνης και του ελέους του Θεού, συγκεκριμένα όταν ο Ιησούς δοξάζεται στον σταυρό. Σε εκείνη την κορυφαία στιγμή αποκάλυψης της ανέκφραστης αγάπης του Θεού, ο Χριστός αφενός μεν εκπληρώνει τις προφητικές προσδοκίες της Παλαιάς Διαθήκης, αφετέρου δε δηλώνει την ενότητά του με τον Θεό Πατέρα και με τους μαθητές του, τους οποίους αποστέλλει να πορευθούν και να μαθητεύσουν πάντα τὰ ἔθνη (Μτ. 28:19).

Όσον αφορά στο περίγραμμα του περιεχομένου του Δ' ευαγγελίου, καθοριστική ήταν η συμβολή του Ουαλού προτεστάντη Καινοδιαθηκολόγου C. H. Dodd, του οποίου «*Η ερμηνεία του Δ' ευαγγελίου*» (1953) έμελλε να προδιαγράψει για δεκαετίες την έρευνα αυτού του ευαγγελίου². Έκτοτε ακολουθείται η καθιερωμένη από αυτόν θεματική διαίρεση του Δ' ευαγγελίου, αποτελούμενο από τον πρόλογο (Ιω. 1:1-18), το βιβλίο των σημείων, δηλ. την αποκάλυψη του Ιησού ενώπιον του κόσμου (1:19-12:50), το βιβλίο της δόξας, δηλ. την ύψωση και τον δοξασμό του Ιησού αποκαλύπτοντος τον Θεό Ιησού (κεφ. 13-20) και τον επίλογο - παράρτημα (κεφ. 21)³.

¹ Ως αρχικό βοήθημα, βλ. Raymond E. Brown, *An Introduction to the Gospel of John*, επιμέλ. Francis J. Moloney, Anchor Bible Reference Library (New York: Doubleday, 2003). Παρουσιάζει μια πολύπλευρη και διεξοδική εισαγωγή στο κατά Ιωάννην: Μια επισκόπηση των μελετών για το Δ' ευαγγέλιο· την ενότητα και τη σύνθεση του Δ' ευαγγελίου· την ιωάννεια παράδοση και τη σχέση της με τα συνοπτικά και την ιστορικότητά της· τις προταθείσες επιρροές στη θρησκευτική σκέψη του Δ' ευαγγελίου· τον αντίλαλο της απολογητικής και του σκοπού του ευαγγελίου· τον συγγραφέα, τον τόπο και τη χρονολογία συγγραφής· κρίσιμα ζητήματα - ερωτήματα στη θεολογία του Ιωάννου· τη γλώσσα, το κείμενο και τη μορφή του Δ' ευαγγελίου· και τέλος το περίγραμμα του ευαγγελίου. Πρόκειται για την τελευταία επιστημονική συνεισφορά του μεγάλου βιβλικού - Αμερικανού Καινοδιαθηκολόγου, που εκδόθηκε λίγο μετά τον θάνατό του.

² C. H. Dodd, *The interpretation of the Fourth Gospel*, repr. (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), κυρίως 289 εξ. Το έργο αυτό χωρίζεται σε τρία μέρη: Στο πρώτο μέρος ερευνά ορισμένα σημαντικά πνευματικά ρεύματα όπου η σκέψη του Δ' ευαγγελίου έχει το υπόβαθρό της. Στο δεύτερο μέρος, υποθέτοντας αυτό το υπόβαθρο, προσπαθεί να ορίσει μερικές από τις κυρίαρχες έννοιες με τις οποίες λειτουργεί ο Δ' ευαγγελιστής. Και στο τρίτο μέρος έχω βάλει σκοπό να παρακολουθήσει την πορεία του εγχειρήματος σε ολόκληρο το Ευαγγέλιο. Γεγονός είναι ότι η παράδοση του Δ' ευαγγελίου αφορά στην ιστορική παράδοση του πρώιμου χριστιανισμού. Γι' αυτό ακολούθησε μια δεύτερη σπουδαία συγγραφή του: C. H. Dodd, *Historical tradition in the Fourth Gospel* (Cambridge: Cambridge University Press, 1976).

³ Raymond E. Brown, *The Gospel and Epistles of John: A concise commentary* (New York: Paulist Press, 1988), 15-17. Paul J. Achtemeier, Joel B. Green, και Marianne Meye Thompson, 'The Gospel according to John', στο *Introducing the New Testament: Its Literature and Theology* (Grand Rapids, Mich.: William B. Eerdmans, 2001), 175-205. Stephen L. Harris, 'John's Portrait of Jesus: Divine Wisdom Made Flesh', στο *The New Testament: A student's introduction*, 6th edit. (Boston: McGraw-Hill Higher Education, 2009), 215-41. Scott M. Lewis, *The Gospel According to John and the Johannine Letters: Volume 4*, New Collegeville Bible commentary / New Testament (Collegeville, Minn.: Liturgical Press, 2005), 3. Βλ. Stanley B. Marrow, 'Ο λόγος στον Ιωάννη', στο *Τα λόγια του Ιησού στα Ευαγγέλια*, μετάφρ. Σάββας Αγουρίδης, τ. 9, Βασικές Αγιογραφικές Μελέτες (Αθήνα: Άρτος Ζωής, 1986), 139-55, εδώ 150 εξ. Rudolf Schnackenburg, *Gospel according to St John. Vol 1: Introduction and com-*

Επίσης, αποτελεί σταθερή παράδοση της Εκκλησίας από την πρώτη κιόλας μεταποστολική εποχή (2^ο αι.), ότι το Δ' ευαγγέλιο είναι έργο του Ιωάννου, γιου του Ζεβεδαίου, ενός εκ των πρώτων μαθητών του Κυρίου. Βέβαια ο ιερός συγγραφέας πουθενά στο ευαγγέλιό του δεν αναφέρει το όνομά του, δίνει όμως αρκετές ενδείξεις για την ταυτότητά του. Ο χρόνος δε συγγραφής τοποθετείται στα τέλη του 1^{ου} μ.Χ. αι., χωρίς να απορρίπτεται και η χρονολογία πριν από την καταστροφή της Ιερουσαλήμ υπό του Τίτου, και ως τόπος συγγραφής γίνεται γενικώς αποδεκτή η Έφεσος⁴.

2. Προαναγγελία της δόξας και της λύτρωσης

Ο Ιωάννης ξεκινά με έναν πρόλογο που συνδυάζει τα γεγονότα και τη θεολογική εξήγηση τους. Ένα αρχικό γεγονός είναι η έλευση του Ιωάννη του Προδρόμου ως μάρτυρα και τον προσδιορισμό του Ιησού ως αυτού που θα έρθει μετά από αυτόν και να τον ξεπεράσει (Ιω. 1:15). Ανάμεσα σε αυτές τις δηλώσεις καταγράφεται το κεντρικό ιστορικό γεγονός, ο Λόγος γίνεται άνθρωπος (στ. 1:14). Βάση όλης της λύτρωσης αποτελεί αυτό το γεγονός της σάρκωσης του Λόγου⁵.

Από το υπέροχο προοίμιο του Δ' ευαγγελίου αναγγέλλεται περίτρανα η δόξα της ζωής του λαμπερού και κοσμοδημιουργού Λόγου, εκ του οποίου εξαρτάται η λύτρωση του ανθρώπου και η κρίση του κόσμου. Ήδη το Ιω. 1:1 ταιριάζει με τη σωτηρία, την ιστορική προοπτική της αποκάλυψης, που έρχεται μέσω του Ιησού στη δήλωση του στίχ. 1:17, ότι ο νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Η θεότητα του Λόγου που με ξεκάθαρο τρόπο ανακοινώθηκε στο Ιω. 1:1-2 ταυτίζεται με τη δήλωση στον στίχ. 1:18 πως ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. Το πρόσωπο – φορέας της λύτρωσης δεν προέρχεται εκ της γης, αλλά από τον χώρο της θεότητας, από το άκτιστο είναι της τριαδικής θεότητας.

Στον πρόλογο, επίσης, ο Ιωάννης ο Πρόδρομος –δεν τον αποκαλούμε Βαπτιστή, καθώς δεν επιτελεί τέτοιο έργο στο Δ' ευαγγέλιο– δίνει διπλή μαρτυρία για αυτόν τον ένδοξο Λόγο (Ιω. 1:6-8. 15). Η καταφατική διαπίστωση πως τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον (1:9) έρχεται να συμπληρώσει τη σαφή μαρτυρία ότι ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας (1:14). Και μέσα σε αυτές τις καταγραφές της δόξας του Θεού, του ενσαρκωμένου Λόγου που κατοίκησε ανάμεσά

mentary on chapters 1-4, μετάφρ. Kevin Smyth, Herder's theological commentary on the New Testament (Freiburg: Herder, 1968), 114–18. Βασίλειος Χ. Ιωαννίδης, *Εισαγωγή εις την Καινήν Διαθήκην*, 2η έκδ. (Εν Αθήναις: χ.ό., 1992), 167 εξ.

⁴ Βλ. Klaus Berger, *Im Anfang war Johannes: Datierung und Theologie des vierten Evangeliums* (Stuttgart: Quell, 1997), όπου στην εισαγωγή παρουσιάζονται οι κλασικοί λόγοι της όψιμης χρονολόγησης του κατά Ιωάννην και παρατίθενται οι πρώτες παραδόσεις που τους αμφισβητούν. Ακολούθως, στο Β' μέρος ασχολείται με εισαγωγικές ερωτήσεις (Einleitungsfragen), με έμφαση φυσικά στη χρονολόγηση. James M. Robinson, 'From Jesus from Easter to Valentinus (or to the Apostles' Creed)', στο *Jesus: According to the earliest witness* (Minneapolis: Fortress Press, 2007), 27–63. Χρήστος Σπ. Βούλγαρης, 'Το κατά Ιωάννην ευαγγέλιον', στο *Εισαγωγή Εις την Καινήν Διαθήκην*, τόμ. Α': *Προλεγόμενα, Ευαγγέλια, Πράξεις, επιστολαί Παύλου* (Εν Αθήναις: χ.ό., 2003), 249–313.

⁵ Βλ. I. Howard Marshall, 'The Johannine Literature', στο *New Testament Theology: Many witnesses, one gospel* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 2004), 489–601, εδώ 492-494.

μας και για τον οποίο μαρτυρεί ο Πρόδρομος, βρίσκουμε μια διπλή δήλωση κρίσης και λύτρωσης.

Στο πρώτο μέρος του ευαγγελίου, στο βιβλίο των σημείων, το θέμα της λύτρωσης εισάγεται με την αναφορά εκείνων οι οποίοι λαμβάνουν τον Ιησού, εκείνων που γεννιούνται από τον Θεό· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, (...) ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν (Ιω. 1:12-13). Ο συγγραφέας επιστρέφει στο θέμα της νέας γέννησης του ανθρώπου στην περίφημη συνομιλία της νυκτερινής συνάντησης του Ιησού με τον Νικόδημο (3:1-12), μια περικοπή που θα θεμελιώσει αργότερα τη θεολογία του χριστιανικού βαπτίσματος ως σωτηριολογικού μυστηρίου⁶, και συνδέεται με τη ζωή που δίνεται από το Πνεῦμα· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν (6:63). Η αναγεννητική δύναμη της νέας γέννησης που χορηγεί ο Ιησούς είναι η απάντηση στην ανθρώπινη αδυναμία, στην παραλυσία του ανθρώπου, όπως φαίνεται στη θεραπεία –σημείον– του παραλύτου στη Βηθεσδά (Ιω. 5:1-18). Ο Ιησούς ενεργεί με θεία δύναμη, εκφράζεται η ζωοποιός εξουσία του και γίνεται ο θεραπευτής σε έναν άνθρωπο εντελώς ανίκανο να οδηγηθεί ο ίδιος στη θεραπεία του. Η ζωοποιός δωρεά του είναι λυτρωτική όχι μόνο από τη βαρύτατη ασθένεια, αλλά και από την αμαρτία και τον θάνατο⁷.

Παράλληλα το ευαγγέλιο του Ιωάννου διδάσκει περίτρανα ότι η νέα γέννηση δίνει στους ανθρώπους μια ικανότητα που διαφορετικά δεν θα είχαν. Αυτή η νέα ικανότητα δίνει τη δυνατότητα σε όσους αναγεννήθηκαν να αντιληφθούν τη δόξα του Ιησού και να πιστέψουν σε αυτόν. Η εγγύηση της ζωής με προοπτική αιωνιότητας σε όσους εμπιστεύονται τον εαυτό τους στον Ιησού είναι επίσης ένα κοινό θέμα σε ολόκληρο το Δ' ευαγγέλιο· ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν (Ιω. 5:24· 6:40· 8:51 κ.α.).

Επιπροσθέτως, τόσο ο έξοχος πρόλογος όσο και ο σύντομος επίλογος αλληλοσυμπληρώνονται. Ο μεν πρώτος, γεμάτος με τόση δόξα, λύτρωση και κρίση, εισάγει το ευαγγέλιο και οδηγεί τον αναγνώστη προς τον τελικό σκοπό του, λέγοντας πως ο Ιησούς έκανε και πολλά άλλα θαύματα μπροστά στους μαθητές του, που δεν είναι γραμμένα σ' αυτό εδώ το βιβλίο· αυτά όμως γράφτηκαν ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ (Ιω. 20:30-31).

Το ευαγγέλιο του Ιωάννου, λοιπόν, είναι μια ιστορική καταγραφή –με συχνά συμβολική γλώσσα– της σωτηρίας που επιτυγχάνεται μέσω της κρίσης του κόσμου για τη δόξα του Θεού, και που ολοκληρώθηκε από τον Ιησού Χριστό, δηλαδή τον προσδοκώμενο από τους προφήτες Μεσσία· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός (Ιω. 4:42). Και αυτή η ιστορική πορεία αποβλέπει στο να σωθούν οι πιστεύοντες, αφενός μεν μέσω της

⁶ Βλ. Otfried Hofius και Hans-Christian Kammler, 'Das Wunder der Wiedergeburt: Jesu Gespräch mit Nikodemus Joh 3,1-21', στο *Johannesstudien: Untersuchungen zur Theologie des vierten Evangeliums*, τ. 88, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament (Tübingen: Mohr Siebeck, 1996), 33-80.

⁷ Βλ. Χρήστος Κ. Καρακόλης, 'Η θεραπεία του παραλυτικού (5,1-18)', στο *Η θεολογική σημασία των θαυμάτων στο κατά Ιωάννην ευαγγέλιο* (Θεσσαλονίκη: Πουρναρά, 1997), 135-59.

προληπτικής αναγγελίας της κρίσης σε όσους εκ των ανθρώπων δεν πιστεύουν στον Ιησού, αφετέρου δε μέσω της υπόσχεσης για λύτρωση σε όσους πιστεύουν στον Ιησού και δια της πειθούς που αναδεικνύεται από την περιγραφή της φανερής δόξας του Ιησού σε αυτές τις ευαγγελικές σελίδες. Το ευαγγέλιο του Ιωάννου αναφέρεται τόσο στο Α' μέρος όσο και στο Β' μέρος στη δόξα του Θεού, άρρηκτα συνδεδεμένη με τη λύτρωση του ανθρώπου μέσω της κρίσης και της αποκατάστασής του στην προπρωτική κατάσταση που χάθηκε με την πτώση και την αμαρτία⁸.

3. Η δόξα στον σταυρό

Προσεγγίζοντας τη δόξα του Θεού, προσεγγίζουμε το αποκαλούμενο βιβλίο της δόξας (Ιω. 13-20), δηλαδή το δεύτερο μέρος του Δ' ευαγγελίου. Χωροχρονικά διαπιστώνουμε ότι στο ιερό αυτό κείμενο οι ετήσιες εορτές Πάσχα είναι τρεις –στα κεφ. 2, 6 και 11– γεγονός που φανερώνει ότι στο Ιω. 1-12 τα γεγονότα της δημόσιας δράσης του Ιησού εκτυλίσσονται κατά τη διάρκεια ετών και η εορτή στο κεφ. 5 μπορεί ενδεχομένως να είναι άλλο ένα Πάσχα⁹. Αντιθέτως, τα γεγονότα στα κεφάλαια 13-20 επικεντρώνονται στη νύχτα της προδοσίας του Ιησού (Ιω. 13-18:27), στη σταύρωσή του (18:28-19:42) και στην ημέρα της αναστάσεώς του (20:1-29). Με αυτή την έννοια, η υπόθεση της λύτρωσης στον Ιωάννη είναι γεγονός που συμβαίνει εντός μιας μόνης ημέρας¹⁰.

Πριν από τον σταυρό ο Ιησούς πλένει τα πόδια των μαθητών του (Ιω. 13:1-11), προτρέποντας και καθοδηγώντας τους να υπηρετούν ο ένας τον άλλον· καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας· ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε (στ. 14-15). Κατόπιν θα εξηγήσει πώς ο Ψαλμός 40:10 πού λέει “εκείνος, που μοιράζεται μαζί μου το ψωμί, στράφηκε εναντίον μου” θα εκπληρωθεί. Αυτό δείχνει ότι ο Ιησούς διδάσκει στους μαθητές του όχι μόνο ότι θα εκπληρώσει τυπολογικά το μοτίβο των γεγονότων που βίωσε το ιουδαϊκό έθνος στην εξορία, αλλά επίσης ότι θα εκπληρώσει τυπολογικά το μοτίβο των γεγονότων που βίωσε ο Δαβίδ όταν ένας έμπιστος σύντροφος έγινε προδότης. Ο Ιησούς θα δώσει ένα κομμάτι ψωμί, αφού το βουτήξει στο πιάτο, στον Ιούδα ο οποίος στη συνέχεια φεύγει για να ολοκληρώσει το απαίσχυντο έργο του (13:27-30). Εδώ, μια λεπτομέρεια φωτίζει ολόκληρη τη συνέχεια· ἦν δὲ νύξ, που σημαίνει το έργο της προσδοσίας είναι δουλειά της νύκτας (!), ενώ η λύτρωση είναι έργο της ημέρας.

Στη συνέχεια, ο Ιωάννης εστιάζει τον αναγνώστη στον σταυρό και στη σπουδαιότητά του στη χριστιανική ζωή. Αυτό που πρόκειται να πραγματώσει ο Ιησούς επάνω στον σταυρό είναι το να δοξάσει τον Θεό για τη λύτρωση μέσω της κρίσης τοῦ κόσμου τούτου και να διαμορφώσει πλέον τη χριστιανική ζωή. Ο Ιησούς πρόκειται να δώσει την ίδια του τη ζωή· αποβλέπει στο να αγαπήσει τους

⁸ Πρβλ. Georges Florovsky, ‘Cur Deus Homo? Το κίνητρο της ενανθρωπήσεως’, στο *Θέματα ορθοδόξου θεολογίας*, επιμέλ. Σάββας Αγουρίδης, 2η έκδ. (Αθήνα: Άρτος Ζωής, 1989), 33–42.

⁹ Βλ. Klaus-Michael Bull, ‘Το κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο’, στο *Βιβλογνωσία της Καινής Διαθήκης*, μετάφρ. Χρήστος Καρακόλης, Βιβλική Επιστήμη (Αθήνα: Πεδίο, 2015), 72–85.

¹⁰ Πρβλ. «Τὸν Ληστὴν αὐθιμερόν, τοῦ Παραδείσου ἡξίωσας Κύριε» (Εξαποστειλάριο ὁρθρου Μεγ. Παρασκευής).

άλλους και να δοξάσει τον Θεό στον σταυρό, και αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο παροτρύνει τους δικούς του μαθητές του να δείξουν κι εκείνοι, προκειμένου ότι του ανήκουν διαχρονικά στην ιστορία. Έτσι, όταν έφυγε ο Ιούδας, ο Ιησούς δηλώνει: *νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ· εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν* (Ιω. 13:31-32).

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να αναλογιστούμε τους τρόπους με τους οποίους ο Θεός Πατέρας και ο μονογενής Υιός θα δοξαστούν στον σταυρό. Ο Θεός θα δοξαστεί με ευσπλαχνία και δικαιοσύνη. Η δικαιοσύνη του θα φανεί στην έκχυση της οργής του για να υποστηρίξει την αλήθεια και να εδραιώσει τη δικαιοσύνη του. Η ευσπλαχνία του θα φανεί στο γεγονός ότι ο αντιπροσωπευτικός θάνατος του Ιησού καθιστά δυνατό στον Θεό να παράσχει δίκαια τη συγχώρεση σε όσους πιστεύουν ή ακόμη θα πιστέψουν στο μέλλον. Η άφατη αγάπη και η δικαιοσύνη του Θεού, λοιπόν, εκτίθενται επάνω στον σταυρό¹¹.

Ο Χριστός επίσης δοξάζεται, καθώς εμφανίζεται η μοναδική του ικανότητα να απορροφά την οργή του Θεού χωρίς να παραμένει κανένα υπόλοιπο. Ο Ιησούς δέχεται αποκλειστικά και εξαντλητικά την οργή του Θεού. Το μεγαλείο του φαίνεται τόσο στην ικανότητά του να ικανοποιεί τις απαιτήσεις για την επικράτηση της δικαιοσύνης του Θεού, που είχε διαταράξει ο φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὄφις μέσα στην περιοχή της θεοκοινωνίας του παραδείσου, ώστε τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν, καὶ ἐκρύβησαν ὁ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ (Γεν. 3:1), όσο και στη δική του δικαιοσύνη με την οποία συνιστά μια αναμάρτητη θυσία¹².

Επιπλέον, η αγάπη του Υιού για την τιμή του Πατέρα εμφανίζεται καθώς ο Ιησούς πηγαίνει υπάκουα στον σταυρό. Η αγάπη του Πατέρα για τον Υιό εμφανίζεται καθώς ο Πατέρας τιμά τον Υιό για το μεγαλείο του. Η αγάπη τόσο του Πατέρα όσο και του Υιού για την αμαρτωλότητα της ανθρωπότητας φαίνεται από το τεράστιο μήκος το οποίο ο καθένας διανύει, προκειμένου να εδραιωθεί η λύτρωση.

Ο σταυρός δείχνει μοναδικά ότι τόσο ο Ιησούς όσο και ο Πατέρας είναι αφοσιωμένοι στη δικαιοσύνη και τη φιλευσπλαχνία, ακόμη και μέχρι θανάτου. Ο σταυρός δείχνει ότι ο Ιησούς και ο Πατέρας είναι μοναδικοί –άγιοι με τη βιβλική έννοια– στην πλήρη αφοσίωσή τους στη δικαιοσύνη και στην αγάπη, ο ένας προς τον άλλον. Ο σταυρός δείχνει την τα πάντα νικώσα αγάπη του Πατέρα και του Υιού για τους “εξεγεργμένους” και “αποστάτες”, οι οποίοι θα μετανοήσουν και θα πιστέψουν στον Ιησού. Μια τέτοια θυσία απαιτείται για να σωθούν οι στασιαστές του Θεού!

4. Η αγάπη ως προϋπόθεση της δόξας και της λύτρωσης

¹¹ Βλ. Georges Florovsky, *Δημιουργία και Απολύτρωση*, μετάφρ. Παναγιώτου Κ. Πάλλη, τ. 3, Έργα (Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 1983), όπου ο μεγάλος θεολόγος της Ορθόδοξης δυτικής διασποράς εστιάζει σε τρία συναφή θέματα: Το κακό· Απολύτρωση· και διαστάσεις της απολυτρώσεως.

¹² Πρβλ. Georges Florovsky, ‘Επί του ξύλου του Σταυρού’, στο *Θέματα ορθόδοξου θεολογίας*, επιμέλ. Σάββας Αγουρίδης, 2η έκδ. (Αθήνα: Άρτος Ζωής, 1989), 63–90.

Ο τρόπος με τον οποίο ο Ιησούς αγαπά τους μαθητές του, τιμάει τον Θεό, υποστηρίζει τη δικαιοσύνη, ωφελεί τους άλλους και εν τέλει αυτοθυσιάζεται, είναι ο τρόπος που τους καλεί στη συνέχεια να αγαπούν ο ένας τον άλλον· *έντολήν καινήν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἡγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους* (Ιω. 13:34-35). Αυτή είναι μια αγάπη που υποστηρίζει τη δικαιοσύνη του Θεού, ενώ προσφέρει απεριόριστη καλοσύνη και ανείπωτη ευσπλαχνία στους άλλους εις βάρος του εαυτού του. Η επίδειξη αυτού του είδους αγάπης, λοιπόν, δεν μπορεί παρά να δείξει την προτεραιότητα του Θεού, τονίζοντας τη δόξα του. Η αγάπη της νέας εντολής που ο Ιησούς διατάζει στους μαθητές του, όπως ο σταυρός όπου εκδηλώνει σε υπέρτατο βαθμό αυτή την αγάπη, επικεντρώνεται στην αποκάλυψη της δόξας του Θεού με δικαιοσύνη και φιλευσπλαχνία, δικαιοσύνη που αναδεικνύει τη γεμάτη χάρη και ελεύθερο χαράκτηρα της αγάπης· της διακονούσας αγάπης που μας εξάγει από την αλαζονεία μας και μας καθιστά θεϊκά καθαρούς¹³.

Για να μπορέσουν να αγαπήσουν τους άλλους με αυτόν τον τρόπο, ο Ιησούς καλεί τους μαθητές του να τον εμπιστευτούν και στρέφει τη σκέψη τους στην αμοιβή που υπόσχεται κατά την επιστροφή του στον ουρανό, δηλαδή τη μεταξύ τους άρρηκτη κοινωνία και ενότητα· *παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἑμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμί ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ᾗτε* (Ιω. 14:1-4). Απαντώντας σε ερωτήσεις του Θωμά και σε διάλογο με τον Φίλιππο, ο Ιησούς διδάσκει για την ενότητα μεταξύ του εαυτού του και του Πατέρα. Παράλληλα, ο Πατέρας και ο Υιός θα δοξαστούν από αυτό που θα κάνουν μελλοντικά οι μαθητές με τη δύναμη του Πνεύματος τῆς ἀληθείας (14:12-31).

Ως εικόνα κοινωνίας και ενότητας –όχι μόνο αλληγορική - συμβολική, αλλά κυρίως εκκλησιοκεντρική– φέρει από τη γεωργική ζωή την εικόνα του κλήματος. Ο Ιησούς είναι η αληθινή ἀμπελος (πρβλ. Ησ. 5:1-11· 6:13· 11:1· 53:2). Οι μαθητές οφείλουν να παραμείνουν σε αυτόν καθώς ένα κλαδί μένει συνδεδεμένο με το κλήμα του (Ιω. 15:1-6). Για να μείνουν οι μαθητές στον Ιησού, τα λόγια του πρέπει να μένουν σε αυτούς· *ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ρήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη* (στ. 7). Στο σημείο αυτό, όπως και σε άλλες συνάφειες, έχουμε μορφοποιημένες εκφράσεις περί της αλληλοπεριχώρησης του Πατέρα, του Ιησού και των μαθητών, σημαντικές για την κατανόηση της λυτρωτικής σχέσης Θεού-Ιησοῦ-κοινωνίας¹⁴.

Έτσι θα δοξαστεί μέσα τους ο Πατέρας. Πρέπει να δοξάσουν τον Πατέρα μένοντας στην αγάπη με την οποία τους αγάπησε ο Ιησούς, μια αγάπη άνευ ορίων. Κάνοντας αυτό σημαίνει να τηρούν τη νέα εντολή, που σημαίνει να αγαπούν τους άλλους με τέτοιο βαθμό όπως τους αγάπησε Εκείνος. Σε αυτήν την αγάπη θα βρουν αληθινή χαρά, καθώς βρίσκουν τη δική τους ολοκληρωμένη ευδαιμονία ωφελώντας τους άλλους με δικό τους αγώνα. Ο κόσμος θα τους συμπεριφερθεί όπως αντιμετώπισε τον Ιησού, δηλαδή με απίστευτη εχθρότητα, και ακόμη

¹³ Βλ. Joseph Pope Ben. Ratzinger, *Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ. Β' μέρος: Από την είσοδο στην Ιερουσαλήμ μέχρι και την Ανάσταση*, μετάφρ. Σωτήριος Σ. Δεσπότης (Αθήνα: Ψυχογιός, 2012), 71.

¹⁴ Βλ. Bull, 'Το κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο', εδώ 83.

και εδώ η δικαιοσύνη του Θεού θα λάμψει με ανακούφιση ενάντια στην αδικία των δολερών ανθρώπων.

Ο Ιησούς υπόσχεται τη βοήθεια του Πνεύματος τοῦ ἁγίου για τους μαθητές να δώσουν μαρτυρία όταν διώκονται, και αυτά που τους είπε θα λειτουργήσουν για να τους κρατήσουν πιστούς όταν έρθει το σκάνδαλο (16:1-4). Όταν έρθει ὁ Παράκλητος, θα επιτρέψει στους μαθητές να καταλάβουν και να εξηγήσουν τι έχουν μάθει από τον Ιησού. Καθώς οι μαθητές διακηρύσσουν την αλήθεια του Ιησού με τη δύναμη του Πνεύματος, μέσω αυτών το Πνεύμα θα δοξάσει τον Ιησού και θα καταδικάσει τον κόσμο για αμαρτία, για δικαιοσύνη και για κρίση (στ. 5-15)· κρίση στο κατά Ιωάννην νοείται όχι σαν μελλοντικό εσχατολογικό γεγονός, αλλά σαν κάτι που συμβαίνει στο παρόν, ως απελευθέρωση από τον θάνατο και μετάβαση στη ζωή. Θα ολοκληρωθεί το κεφάλαιο αυτό με τον Ιησού να προετοιμάζει τους μαθητές του για τον επερχόμενο θάνατό του, διαβεβαιώνοντάς τους ότι ο ίδιος έχει νικήσει τον κόσμο (στ. 33)¹⁵.

Όλα τα ανωτέρω που λέει ή πράττει ο Ιησούς φαίνονται από άποψης μορφής και περιεχομένου ότι αποτελούν κάποιο είδος “διαθήκης” ή αποχαιρετισμού προς τους μαθητές του πριν από την αναχώρηση εκ του κόσμου που πλησιάζει. Αυτή η αποκαλούμενη διαθήκη θα κλείσει με την απεύθυνση του Ιησού προς τον Πατέρα του με την τελευταία και εκτενή προσευχή του, όπου διαφαίνεται κι εδώ η δοξολογική και λυτρωτική λειτουργία της ενότητας των δύο θείων προσώπων.

Πιο συγκεκριμένα, καθώς ο Ιησούς προσεύχεται στο κεφ. Ιω. 17, κυριαρχούν δύο ανησυχίες: Ζητά από τον Πατέρα να τον δοξάσει για να μπορέσει να δοξάσει τον Πατέρα (17:1.4-5) και ζητά από τον Πατέρα να διαφυλάξει τους μαθητές ώστε να κρατηθούν στο όνομα του Πατέρα για να βιώσουν τη δόξα του Ιησού. Προσεύχεται ο Ιησούς όχι μόνο για τους μαθητές του, αλλά και για τους μαθητές που θα πιστέψουν μέσω της μαρτυρίας τους (στ. 20)¹⁶. Θέλει να είναι ενωμένοι στην αγάπη και να αγιάζονται με τον λόγο· *ἀγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι* (στ. 8.14.17.19). Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα ο κόσμος να γνωρίζει την αλήθεια για τον Ιησού, έτσι ώστε άλλοι να δοθούν στον Ιησού κι εκείνοι που βρίσκονται έξω στον κόσμο. Ο Ιησούς προσεύχεται ώστε οι μαθητές να βιώσουν τη σωτηρία που έρχεται μέσω της κρίσης για τη δόξα του Θεού. Στη ζωή τους, θα αγαπούν ο ένας τον άλλον, καταδικάζοντας με τις πράξεις τους κάθε προτεραιότητα του εγώ, κάθε αδικία και κάθε ασεβή συμπεριφορά προς τον Θεό. Θα ζήσουν καθώς ο Πατέρας τους προσέχει και καθώς τηρούν τον λόγο του Ιησού. Η αγάπη που θα δέχονται θα είναι προερχόμενη από τη δόξα του Θεού. Ο κόσμος οὗτος θα καταδικαστεί. Όσοι προφυλάσσονται από τον Πατέρα στο όνομά του, καθίστανται αγιασμένοι από τον αληθινό λόγο ως απάντηση στην

¹⁵ Βλ. Eduard Lohse, ‘Η θεολογία του Ευαγγελίου και των επιστολών του Ιωάννη’, στο *Επίτομη θεολογία της Καινής Διαθήκης*, μετάφρ. Σάββας Αγουρίδης, τ. 2, Βασικές Αγιογραφικές Μελέτες (Αθήνα: Άρτος Ζωής, 1980), 184–211, κυρίως 198 εξ.

¹⁶ Βλ. Ratzinger, *Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ. Β’ μέρος: Από την είσοδο στην Ιερουσαλήμ μέχρι και την Ανάσταση*, 89–112,.

προσευχή του Ιησού, όσοι δόθηκαν στον Ιησού από τον Πατέρα, αυτοί θα σωθούν και ταυτόχρονα θα φανεί η δόξα του Θεού.

5. Η Θυσία ως «τέλος» της δόξας και της λύτρωσης

Η φράση ότι πάντα ἤδη τετέλεσται (Ιω. 19:28) δηλώνει τον σκοπό των δύο σημαντικών κεφαλαίων 18 και 19 του Δ' ευαγγελίου. Ο Ιησούς είναι εντυπωσιακός ακόμη και όταν αφήνει τον εαυτό του να συλληφθεί· και ο Δ' ευαγγελιστής υπενθυμίζει στον αναγνώστη ότι ένας άνθρωπος πεθαίνει για τον λαό (18:1-14· πρβλ. 18:14 και 11:50). Ο αρχιερέας δεν έχει καμία απάντηση στη δικαιοσύνη του Ιησού· ομολογεί πώς ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. Ο Ιησούς είναι δίκαιος, αλλά του φέρονται άδίκαια (στ. 28-38). Ο Ιησούς θα σταυρωθεί στη θέση του αθωωμένου Βαραββά, ο οποίος είναι ξεκάθαρα ένοχος, και αυτή η αντικατάσταση είναι μια εικόνα του τρόπου με τον οποίο ο αθώος Ιησούς πεθαίνει ως ένοχος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ (18:14).

Ο Ιησούς πεθαίνει ως το αρνίο του Πάσχα και ως ο πάσχων δαβιδικός δούλος¹⁷. Ο θάνατός του στον σταυρό εγκαινιάζει τη νέα έξοδο, ένα λυτρωτικό πέραςμα στη θεοκοινωνία, μια απομάκρυνση από το κράτος της αμαρτίας και άνοιγμα στην αιώνια ζωή. Παρουσιάζεται ως Θεός επί της γης με ανθρώπινη μορφή, γεγονός που οδήγησε κάποιος στον ισχυρισμό για έναν «αφελή Δοκητισμό»¹⁸.

Μέσω της κρίσης, καθώς ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται (Ιω. 16:12), έρχεται η πανανθρώπινη λύτρωση· και την πρώτη ημέρα της εβδομάδας ο Ιησούς ανασταίνεται από τους νεκρούς (Ιω. 20:1-10). Τότε ακολουθούν μια σειρά εμφανίσεων του Αναστάντος: Εμφανίζεται στη Μαρία τη Μαγδαληνή, αναθέτει την αποστολή στους μαθητές ως τον νέο ναό, πείθει τον Θωμά ότι είναι Κύριος και Θεός, και πολλά καὶ ἄλλα σημεία... ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα (στ. 30). Τώρα κατανοούμε τον λόγο που συνέγραψε ο Ιωάννης το ευαγγέλιο και σε τι αποσκοπούσε: οι άνθρωποι μπορεί να πιστεύουν στον Ιησού Χριστό και να έχουν ζωή—αντί της μέχρι τότε επικρατούσας σκιάς της αμαρτίας, του ψεύδους και του θανάτου. Αυτός είναι εν τέλει και ο σκοπός του Δ' ευαγγελίου· δεν είναι πολλαπλός, αλλά ενιαίος, ἵνα πιστεύσητε στην εν Χριστῷ λύτρωση (20:31)¹⁹.

Ο Ιησούς έχει ήδη ερμηνεύσει τον δικό του θάνατο από την άποψη του Υιού του ανθρώπου που δοξάζεται. Δεν είναι μια περίπτωση πάσχοντος, που ακολούθησε ο δοξασμός, αλλά ο Υιός του ανθρώπου που υψώθηκε και δοξάσθηκε στον σταυρό, και συνεπώς δοξάσθηκε ο Θεός. Όταν ο Ιησούς δεν θα είναι πλέον σωματικά μαζί με τους μαθητές του, εκείνοι γνωρίζουν τους τρόπους δόξας και σωτηρίας: Στην απουσία του θα διακατέχονται από την αμοιβαία αγάπη τους ο ένας για τον άλλο, και θα υπακούουν στις εντολές του, που είναι η προϋπόθεση

¹⁷ Βλ. Ιωάν. 19:36-37· πρβλ. Έξ. 12:46· Αριθμ. 9:12· Ψαλμ. 34:20· Ζαχ. 12:10. C. H. Dodd, 'Historical problem of the Death of Jesus', στο *More New Testament Studies* (Manchester: Manchester University Press, 1968), 84-101. Terence E. Fretheim, *Exodus, Interpretation - A Bible Commentary for Teaching and Preaching* (Louisville, Ke.: John Knox Press, 2010), 143, υποστηρίζει πως η Έξοδος και το Πάσχα πρέπει να διατηρηθούν άρρηκτα μαζί για να διατηρηθεί η πραγματικότητα της λύτρωσης στην κοινότητα.

¹⁸ Lohse, 'Η θεολογία του Ευαγγελίου και των επιστολών του Ιωάννη', εδῶ 191-192.

¹⁹ Marrow, 'Ο λόγος στον Ιωάννη', 150.

για να είναι φίλοι του και να παραμένουν στην αγάπη του. Τέτοια υπακοή προκύπτει από αγάπη, όπως ακριβώς και η αγάπη του Ιησού για τον Πατέρα προϋποθέτει την υπακοή²⁰.

6. Δόξα και λύτρωση: Το κέντρο της ιωάννειας θεολογίας

Ανακεφαλαιώνοντας και συνοψίζοντας τα ανωτέρω διαπιστώνουμε την ενότητα και διαφοροποίηση του Δ' ευαγγελίου. Όπως συμβαίνει και με τα συνοπτικά ευαγγέλια του Ματθαίου, του Μάρκου και του Λουκά, έτσι και εδώ, το κέντρο της θεολογίας του κατά Ιωάννην ευαγγελίου είναι η δόξα του Θεού στο έργο της λύτρωσης της ανθρωπότητας. Ωστόσο, η ιωάννεια αφήγηση των γεγονότων απευθύνεται πέρα από το αφηγηματικό επίπεδο στο υπαρξιακό βάθος του αναγνώστη, που πρέπει να παρακινηθεί και πιστέψει χωρίς να δει τα γεγονότα²¹.

Πιο συγκεκριμένα στον Δ' ευαγγελιστή, ο Ιησούς έρχεται ως η τυπολογική εκ της Παλαιάς Διαθήκης εκπλήρωση και του ισραηλιτικού ναού και του πάσχοντος δούλου του Γιαχβέ²². Ο ίδιος εκπληρώνει αφενός μεν τις ιουδαϊκές γιορτές, αφετέρου δε το σύστημα θυσιών του Ισραήλ ακριβώς μέσω της πραγμάτωσης του ρόλου του νέου πάσχοντος Δαβιδικού δούλου²³. Τα πρώτα δώδεκα κεφάλαια του Ευαγγελίου, που συνιστούν το βιβλίο των σημείων, έθεσαν τη βάση ώστε το έργο του αΐροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου Δαβιδικού δούλου να γίνει κατανοητό ως η εκπλήρωση της εξορίας, όταν ο «ναός» καταστρέφεται καθώς ο δούλος πεθαίνει επάνω στο σταυρό. Ειδικά τα κεφ. 12, 13 και 17 του κατά Ιωάννην θέτουν τις βάσεις ώστε ο σταυρός να γίνει κατανοητός ως η στιγμή που ο Θεός και ο Χριστός δοξάζονται και δοξάζει ο ένας τον άλλον, δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε (17:1)· γιατί στον σταυρό ἔλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν, δηλ. η ευσπλαχνία του Θεού και η επαλήθευση των υποσχέσεων συναντήθηκαν, η δικαιοσύνη του Θεού που τιμωρεί το κακό και η ειρήνη που ακολουθεί έδωσαν αμοιβαίο ασπασμό επάνω στον σταυρό (Ψαλμ. 84:11 κατά τούς Ο')²⁴.

Στην αποχαιρετιστήρια ομιλία του ο Ιησούς διδάσκει τους μαθητές του να αγαπούν ο ένας τον άλλον, όπως ο ίδιος τους αγάπησε και να είναι τόσο στοργικά αφοσιωμένοι στην αλήθεια, σε βαθμό τέτοιο που ο ίδιος θα θυσιάσει τον εαυτό του για να κάνει δυνατό το έλεος για τους άλλους. Περαιτέρω ο Ιησούς προσεύχεται στο κεφ. 17 καθώς ο Πατέρας θα τον δοξάσει, ώστε οι μαθητές του να δουν τη δόξα του και έτσι να ενωθούν εν τη αγάπη, να αγαπούν ο ένας τον άλλον όπως ο ίδιος τους έχει αγαπήσει. Αυτή είναι μια αγάπη που δείχνει τη

²⁰ Πρβλ. I. Howard Marshall, *New Testament Theology: Many witnesses, one gospel* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 2004), 506–7.

²¹ Πρβλ. Bull, 'Το κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο', 85.

²² Βλ. Σταύρος Ε. Καλαντζάκης, 'Ήσαϊας', στο *Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη*, επιμέλ. Αθανάσιος Παπαρνάκης (Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 2010), 827–60, κυρίως 849–852.

²³ Βλ. F. F. Bruce, 'The servant Messiah', στο *The New Testament development of Old Testament themes*, repr. (Grand Rapids, Mich.: W. B. Eerdmans, 1987), 83–99.

²⁴ Συλλογικό, *Η Παλαιά Διαθήκη με σύντομη ερμηνεία*, τόμ. Β': Εσθήρ - Δανιήλ. Παράρτημα: Μακκαβαίων Δ', επιμέλ. Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας κ.ά., μετάφρ. Μάριος Ν. Δομουχτσής (Αθήνα: Ο Σωτήρ, 2023), 279–280.

δόξα του Θεού με δικαιοσύνη και έλεος. Με άλλα λόγια, η αγάπη του Ιησού δεν είναι μια συναισθηματική ή ρηχή αγάπη, αλλά υποστηρίζει τη δικαιοσύνη και επεκτείνει το έλεος. Κι έχει ξεκινήσει από τον ίδιο με τη χειρονομία της κάθαρσης των ποδών των μαθητών του, δηλαδή με τη χειρονομία της αγάπης που διακονεί²⁵.

Και η λύτρωση; Μέσω της κρίσης που συνεπιφέρει η παρουσία και το έργο του Ιησού έρχεται η λύτρωση: νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβλήθησεται ἔξω (12:31). Αυτή η κρίση απεικονίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε ο θάνατος του Ιησού να ερμηνευθεί υπό το φως της κοσμικής ιστορίας, καθώς ο ίδιος ἐν τῷ κόσμῳ ἦν [...] καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω (1:10). Παράλληλα, μέσα σε αυτή την κοσμική ιστορία, ο σταυρικός θάνατος του Ιησού θα ερμηνευθεί με όρους ιστορίας του Ισραήλ, λ.χ. λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὸν (2:10), ώστε στον θάνατο και την ανάσταση του Ιησού να ολοκληρωθεί η εκ της Εδέμ εξορία του ανθρώπου, και να αρχίσει η νέα έξοδος και η επιστροφή από την εξορία ολόκληρης της ανθρωπότητας. Η λύτρωση συνεπώς επιτυγχάνεται μέσω της κρίσης για τη δόξα του Θεού· κρίσης του κόσμου τούτου, δηλαδή της ανθρωπότητας που επιμένει στην απιστία, αποκρούει την αγάπη του Θεού και προτιμάει το σκότος²⁶.

7. Επιλογικά

Εν κατακλείδι σημειώνουμε πώς ο λόγος στο κατά Ιωάννην είναι τόσο θεολογικός και τόσο πυκνός ώστε μόνο μια αμυδρή ψηλάφηση της χριστολογίας του για το λεγόμενο βιβλίο της δόξας (κεφ. 13-20) μπορέσαμε να πράξουμε στις σελίδες αυτές. Είδαμε το μεσουράνημα του μυστηρίου της λύτρωσης, έστω και επιγραμματικά. Σίγουρα όμως η ιωάννεια χριστολογία είναι ένας καινούργιος οραματισμός του ίδιου κόσμου, της καινοδιαθηκικής χριστολογίας, αλλά που απαιτεί ό,τι καλύτερο οι ερμηνευτές όλων των εποχών μπορούν να φέρουν σε οποιοδήποτε κείμενο.

Ας μη λησμονούμε, τέλος, ότι η αρχαία εκκλησιαστική παράδοση χαρακτηρίζει το ευαγγέλιο του Ιωάννου ως «πνευματικό», ενώ τα τρία πρώτα ευαγγέλια τα ονομάζει «σωματικά»· κι αυτό διότι στο Δ' ευαγγέλιο βρίσκει κανείς μια ατμόσφαιρα υψηλότερη και πνευματικότερη. Γι' αυτό θα αναφέρουμε τρεις αξιωματικότες προϋποθέσεις –από τις πολλές που έχουν διατυπωθεί– για την περαιτέρω προσέγγιση και προοπτική του βιβλικού αυτού κειμένου:

(α) Όποιος αναλαμβάνει να ερμηνεύσει το Δ' ευαγγέλιο, παρατηρεί ο Ωριγένης, πρέπει να έχει, όπως ο ιερός συγγραφέας του, αναπέσει στο στήθος του Διδασκάλου· ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ (Ιω. 21:20)²⁷. Γι' αυτό και το κατά Ιωάννην κατέστη βασικό εντύπημα όλων των μυστικών διαμέσου των αιώνων, τονίζοντας την ένωση Πατρός-Υιού και Υιού-πιστών: ἐάν τις ἀγαπᾷ με,

²⁵ Ratzinger, Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ. Β' μέρος: Από την είσοδο στην Ιερουσαλήμ μέχρι και την Ανάσταση, εδώ 70-71.

²⁶ Πρβλ. Lohse, 'Η θεολογία του Ευαγγελίου και των επιστολών του Ιωάννη', 193-98.

²⁷ Ωριγένης, Εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ευαγγέλιον ἐξηγητικὸν τόμ. ΣΤ'-ΔΒ', Αποσπάσματα εκ των σειρών, τ. 12, ΒΕ-ΠΕΣ (Αθήναι: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, 1957), 317, 11: «ἀνακείμενος τῷ λόγῳ καὶ τοῖς μυστικωτέροις ἐνανταπαυόμενος».

τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν (14:23)²⁸.

(β) Ὅποιος ἀναγινώσκει «το Εὐαγγέλιο του φωτός, της ζωῆς, της ἀγάπης, το ἐμπνευσθέν ἀπὸ τὴν καρδιά του Χριστοῦ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, οφείλει νὰ αισθάνεται ὅτι βρίσκεται σὲ ἱερό ἐδαφος, στο ὁποῖο πρέπει νὰ βηματίζει με εὐλάβεια καὶ κατάνυξη²⁹.

Καὶ (γ) πράγματι, ἡ Βίβλος ολόκληρη εἶναι περισσότερο ἀξιοθαύμαστη ἀπὸ τὸ Μουσεῖο του Λούβρου, τὸ εὐαγγέλιο του Ἰωάννου εἶναι ἡ «Μόνα Λίζα» του³⁰. Ὅπως τὸ ἔργο αὐτοῦ τοῦ Λεονάρντο ντα Βίντσι, ἔχει γίνῃ ἓνα ἀπὸ τὰ πιο διάσημα καὶ θαυμασμένα ἔργα τῆς τέχνης, λόγω τῆς μυστηριώδους ἐκφράσεως, τῆς τεχνικῆς ἐξαιρετικότητος, τῆς ἀρτιότητος, τῆς ἱστορικῆς σημασίας κ.ά. παραγόντων, ἔτσι κατ' ἀνάλογο τρόπο ἡ θεολογία τοῦ κατὰ Ἰωάννην εἶναι καὶ παραμένει ἀξιοσημεῖωτη γιὰ πολλοὺς λόγους, καθὼς ἐπικεντρώνεται καὶ ἀντικατοπτρίζει τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ λύτρωση τῆς ἀνθρωπότητος³¹.

²⁸ Πρβλ. C. K. Barrett, 'Mysticism', στο *The Gospel According to St. John: An Introduction with Commentary and Notes on the Greek Text*, 2nd edit. (Philadelphia: The Westminster Press, 1978), 85–87.

²⁹ Ἰωαννίδης, *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην*, 166.

³⁰ Βλ. James M. Hamilton, *God's glory in salvation through judgment: A Biblical theology* (Wheaton, Ill.: Crossway, 2010), 405.

³¹ Βλ. τὸ ἡμέτερο, Κωνσταντῖνος Π. Παπαθανασίου, *Τὸ γεγονός τῆς σωτηρίας στὴν Ἰωάννεια θεολογία: Εὐαγγέλιο, Ἐπιστολές, Ἀποκάλυψη*, τ. 45, Βιβλικὴ Βιβλιοθήκη (Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 2010).